HESAP SAATİ

Hesap ve türevleri Kur'an'da 40 küsur yerde geçmektedir: Bunların 30 küsuru bizzat 'hesap' kelimesidir.

Hesap kavramı varlık ve oluşun en hayatî kavramlarından biridir. Bunun içindir ki, Allah'ın isim-sıfatlanndan biri de Hasîb'dir. Yani hesaba çeken, hesap soran. Allah, hesap sormaktadır ve hesap sormaya karar verdiğinde bunu çok süratle yapmaktadır. İşin bu yanından söz eden ayetler Allah'ı, 'Serîu'l-Hisab' yani hesabı çok süratli soran kudret olarak tanıtmaktadır. (2/202; 3/199; 5/4; 13/51; 24/39; 40/17)

Allah, sadece 'Serîu'l-Hisab' (hesabı çok çabuk gören) olarak değil, 'Esreu'l-Hâsibîn (hesap soranların en süratlisi) olarak da nitelenmektedir:

'Gözünüzü açın! Hüküm yalnız O'nundur. Ve hesap görenlerin en süratlisi de O'dur." (En'am, 62)

Temel ilke şudur: Allah'ın koyduğu varlık yasalarını ihlal edenler, doğal dengeleri bozarak sapan toplum ve uygarlıklar şiddetli bir hesaba çekilir, ardından da ağır bir azapla cezalandırılırlar. Şöyle deniyor:

"Nice kentler/medeniyetler vardı ki, azgınlık edip Rabbinin ve onun resullerinin emrinden çıktılar da biz onları çok zorlu bir hesaba çektik ve onlara, görülmemiş bir azapla azap ettik. Böylece onlar, yaptıklarının vebalini tattılar ve işlerinin sonu hüsran oldu. Allah onlar için şiddetli bir azap hazırladı." (Talâk, 8-10)

Hesap kavramı bu noktada şaşırtıcı bir kullanıma tabi tutulmuştur. Varlık ve oluştaki ahenk-denge özelliğini ifade eden sözcüklerde bu dengelerin bozulmasına yol açan hatalar da aynı kökten iki kelimeyle ifade edilmiştir: Hüsban ve hisban.

Yanlış hesap yüzünden gelen ceza ve azap anlamlarında da kullanılan 'hüsban' (18/18), hesap kökünden gelen öylesine esrarlı bir kelimedir ki, Kur'an bunu hem varlıktaki denge-ölçü sistemini ifade için kullanmakta hem de bu dengeleri bozan insanın cezalandırılması için.

Kur'an'ın'sanmak, zannetmek' anlamında kullandığı fiil (hasibe) de bu hüsban-hisban kökündendir. Bizim, Türkçe Meal'imizde, 'sanmak' diye çevirdiğimiz sözcüklerin birçoğu bu köktendir. Ve tam karşılığı 'yanlış hesap' veya 'hesabı yanlış yapmak, hesap hatası sonucu varılan sanı' olmaktadır. Kur'an dilinin ölümsüz ustası lsfahanlı Ragıb, aşılamamış eseri *el-Müfredaf*ında 'yanlış hesap sonucu öyle sanmak' fiilinin kökü olan hisban kelimesi için şu bilgiyi vermektedir:

"Hisban, iki karşıtın her ikisini dikkate almadan sadece biriyle yetinip yapılan parmak hesabı sonucu varılan hükümdür."

İnsan, işte bu hükümle (hisban ile) vardığı yanlış sonuçlara yenik düşerek varlık ve evrendeki ölçü ve dengeleri bozmakta ve cezası olarak gelen afetlerle cezalandırılmaktadır. Müfessirlerin babası sayılan sahabî müfessir İbn Abbas (ölm. 68/687), Kur'an'daki bu hüsban kelimesini 'ateş ve azap [1] diye anlamlandırmıştır ki, konumuz bakımından düşündürücü ve sarsıcıdır.

Ateş ve azap, insanın hesap hatalarının veya hesaba bağlanmış dengeleri bozmasının sonucu olduğu gibi, ödül ve bağış da insanın doğru hesaplarının veya hesaba bağlanmış dengelere sadakatinin sonucudur:

"Rabbinden bir karşılık, hesap sonucu belirlenmiş bir bağış." (Nebe', 36)

Râgıb, tam bu noktada o erişilmez ustalığını bir kez daha göstermekte ve insanın varlıktaki dengeleri bozmak yüzünden uğradığı ıstırap ve ziyanla, bu dengelere uygunluk yüzünden elde ettiği ödül ve bağışları, "Gerçek şu ki, insan için, çalışıp didindiğinden başkası yoktur." (Necm; 39) ayetiyle irtibatlandırmaktadır.

Hesap sormanın nasıllığı anlatılırken, yerkürenin uçlarından eksiltmeye yani buzulların erimesine yollama yapılması ayrı bir mucize uyarıdır:

"Görmüyorlar mı ki, biz o yerküreye geliyor, onu uçlarından eksiltiyoruz. Allah hükmeder; O'nun hükmünü denetleyecek de yoktur. Hesabı çok çabuk görür O." (Ra'd,41)

İnsanoğlunun en büyük yanılgılarından biri de Allah'ın cömertliğini, bol bol krediler vermesini hesap sorulmayacağı anlamında değerlendirme yanılgısına düşmesidir.

Şimdi, cehennemi, doğal dengeleri bozulduğu için bir azap ve ıstırap yurduna dönüşmüş yerküre olarak değerlendirmemizi (bk. burada, Cehennem mad.) de dikkate alarak, suçluların hesabına ilişkin şu ayetleri bir kere daha okuyalım:

"Cehennem, bir gözetleme yeri olmuştur. Azgınlar için bir barınak, Devirlerce kalacaklardır içinde. Ne bir serinlik tadacaklar ne de bir içecek. Sadece kaynar su, atık su. Çok uygun bir karşılık olarak. Doğrusu, onlar böyle bir hesap ummuyorlardı. Ayetlerimizi pervasızca yalanlamışlardı. Oysaki biz, her şeyi iyiden iyiye sayıp kitaplaştırmıştık." (Nebe', 21-29)

Kur'an bize gösteriyor ki, Allah'ın cömertliği O'nun hesap sormayacağı anlamına asla gelmiyor. Tanrısal cömertliği, insana hesap sorulmayacağı anlamında yorumlamak insana çok pahalıya mal olmuştur ve olacaktır:

"Allah yolundan sapanlar için, hesap gününü unutmuş olmaları yüzünden şiddetli bir azap vardır." (Sâd, 26)